

»Selv se, selv undersøge, selv tænke..«

Det nordjyske Landsbiblioteks historie 1895-1995

Anmeldt af Pierre Evald

»Selv se, selv undersøge, selv tænke..«: Det nordjyske Landsbiblioteks historie 1895-1995 / Redaktion Kirsten Boel, Leif Emerek og Anders Ørom. Det nordjyske Landsbibliotek, 1995. 235 sider. Pris: 238 kr.

Jubilæumsskriftet har taget titel efter et biblioteksvækkelsesforedrag som Johan Skjoldborg holdt i 1932 om åndelig dannelse og skønlitterær læsning. Titlen slår en tone an, og er velvalgt til denne bibliotekshistoriske kortlægning af et stort centralbiblioteks folkeoplysende rolle, såvel lokalt som i oplandet. Det er sin sag at anmelde skriftet når tre stadsbibliotekarere og alle bidragydere er kendt af anmelderen, men med tungen lige i munden går det vel.

Lad det være sagt straks. Det er lykkedes på forbillig vis. Mange købstadsbiblioteker står her i 1990'erne i deres 100-år efter 'Gründerperioden' sidst i 1800-tallet, og der kan også for dem være god grund til at kaste et blik i denne historieskrivning og vurdere resultatet.

Bibliotekets tidlige virksomhed skildres af Birger Knudsen med brug af kilderne fra oprettelsen af det selvejende bibliotek i 1895 over kommunaliseringen i 1914 og frem til anerkendelsen som centralbibliotek 1921. Navnet blev Det nordjyske Landsbibliotek (NJL), og røber dermed intentionen om at etablere en videnskabelig overbygning i Nordjylland til supplerende af Statsbiblioteket og de tiltænkte landsbiblioteker i Sønderjylland og på Fyn. At presset fra publikum i bibliotekets første år kunne være ganske massivt, herom vidner følgende øjenvidneskildring - ikke refereret - fra en latinskoleelev, der passede udlånet ved Aalborg Folkebibliotek omkring århundredeskiftet.

»En af byens pedeller passede de rustne kakkellovne og de store petroleumslamper med de dinglende blikskærme. Fra stueetagen førte en ret stejl trappe op til biblioteket [i den gamle latinskolebygning 1896-1905], og den var allerede før åbningstiden kl. 7 fuld af et overvejende ungdommeligt publikum. Når så døren til udlånet åbnedes og skaren styrtede ind, var det nødvendigt for personalet at

holde igen på skranken, der gik tværs over lokalet, så den ikke - som det skete en aften - væltede.« (Hvenegaard 1962, p.56).

Anerkendelsen som centralbibliotek indtraf i den første bølge af oprettelser efter 1920-loven, og dermed var anslået en ny kurs for biblioteket i Aalborg som varetager af både lokale og statslige interesser. Leif Emerek i sit afsnit om hovedbiblioteket og Anders Ørom i sit om centralbiblioteksarbejdet, begge afsnit let fordøjelige og med højt vitamindhold, redegør for det ideologisk retledende arbejde som regional varetager af den bibliotekspolitik som Statens Bibliotekstilsyn stod for: Biblioteket som kundskabsformidlende institution med vægten på den oplysende faglitteratur og med nedtoning af den traditionelle bogsamlingsrolle som formidler af underholdende romaner.

Den fagligt-professionelle oprustning skete ikke uden sværds slag med sognebibliotekerne i det opland som biblioteket skulle betjene, og begge historiske afsnit rummer meget stof der gør denne udvikling lyslevende og bibringer læseren en forståelse for noget af dynamikken bag nutidens biblioteksvæsen. Emerek går også ind på den tidlige periodes biblioteksteknik, men der forekommer her nogle afvigelser sammenholdt med Birger Knudsens afsnit (p.16): Før de 'åbne hylder' indføres, var noteringssystemet da protokol, var det Browne eller Newark-kortsystemer? Hvordan var det nu det var? I en jubilæumshistorie må det forventes at disse forhold bliver bragt definitivt på plads. Hvor ellers?

Den kobling mellem biblioteksudviklingen på lokalt, amtligt og nationalt niveau, der gør de nævnte afsnit til opløftende læsning, er i nogen grad fraværende i andre af jubilæumsskriftets bidrag. Såvel afsnittet om børnebibliotekernes arbejde som afsnittet om læsesalsarbejdet er overvejende deskriptive i deres fremstilling og har det med at efterlade flere spørgsmål end de besvarer. Under læsningen stiller man sig spørgsmålet: Hvorfor? Fremstillingen bevæger sig forståeligt nok på lokalt institutionsniveau men inddrager kun

i yderst begrænset omfang de forhold på nationalt niveau, der kunne danne en forklaringsramme for den lokale udvikling. Eksempelvis spørger man som læser i afsnittet om læsesalsarbejdet, hvordan de lokale valg forholder sig til referencearbejdets udvikling historisk på landsplan. Til oprettelsen af Bibliografisk Kontor i Gentofte, til Monrad Møllers informations-spydspids i Roskilde, og til integrationsstrategien for referencearbejdet i Herning. Måske ville dette være blevet 'en anden historie' - også omfangsmæssigt - men forklaringer fattes lejlighedsvis.

Efteråret 1980 kan Aalborg indvie sin nye biblioteksbygning på næsten 13.000 kvadratmeter. Arkitekterne Dall og Lindhardtson fik aldrig bygget på Springbanen i Gentofte, men bygningerne i Aalborg og i Holstebro vidner i dag om deres arkitektoniske formåen. Funktionelt, åbent og gennemskueligt, med et design der i Aalborg fortsætter den omgivende gamle bys gågadestruktur ind på biblioteket hvor den opløses i biblioteksmiljøets gyder og stræder.

Musik og kunst kom nu omsider til, men mere perspektivrigt er nok landsbibliotekets gearskift under Lindbo-Larsen med omstillingen til ny informationsteknologi i midten af 1980'erne. Samtidig med kravet om besparelser. Man fornemmer her et noget vagere begrebsapparat og en lettere rysten på hånden i fremstillingen af dette teknologiskift, men det er en opgave vi må øve os på at løse. Hvordan foregik i 1980'erne og 1990'erne den største bibliotekstekniske ændring i folkebibliotekerne i dette århundrede, som den tidligere gennemgribende omstilling til centralt udviklede tekniske hjælpemidler fra første verdenskrig og op i 1920'erne: 'åbne hylder' med kortsystemer, katalogiseringsregler, decimalklassedeling og navnetabeller. Når 1990'erne er til ende, vil vi have en folkebibliotekssektor, der over en bred bank anvender informationssystemer til IR-søgning og styring af virksomheden. Hvordan greb NJL disse kraftige omstillingsprocesser an? Udviklingen med IT er ganske tæt på bidragyderne, og det kan være svært at få anlagt et passende perspektiv og distance til

en IT-udvikling der bogstavelig talt foregår for øjnene af os. Lad os håbe bibliotekerne fastholder de elementer og erfaringer, der hører med til deres aktuelle teknologihistorie, for på et tidspunkt bør denne historie skrives. Også på lokalt niveau.

Før bibliotekets status som geografisk tæt liggende flagskib for Kommunedatas Biblioteksdatasystem, med retroinddatering og metodeudvikling for lokal beholdningsregistrering, havde NJL allerede omkring 1970 placeret sig blandt de første pionerer der turde lægge arm med det nye. Elektronisk udlånsskontrol blev prøvekørt på Grønlands Torv filialen med vicedatubibliotekaren som projektmanager, en forsøgsvirksomhed der foreligger veldokumenteret. Forsøget nævnes i filialafsnittet, men hører rettelig hjemme som del af den lokale teknologihistorie og af udviklingen på landsplan frem mod Biblioteksdata I. Og hvilke prioriteringsdiskussioner udspandt sig i organisationen 1986 vedr. udbygningstakt og -retning? Skulle søgeadgang til BASIS bredes ud i systemets filialer, eller skulle indsatsen koncentreres om at få hovedbibliotekets bestand beholdningsregistreret og dermed lagt grunden til udlånssystemet? Den organisatoriske håndtering af teknologien rummer meget stof til analyse, og man kunne ligeledes have ønsket sig en noget fyldigere inddragelse af det omfattende planmateriale, der ligger bag bibliotekets nyere udvikling i 1980'erne og 1990'erne.

Landsbibliotekets bibliotekschefer er alle afbilledet i fremstillingen, mens det øvrige personale kun lejlighedsvis optræder på fotos fra det daglige arbejde på biblioteket. I en jubilæumspublikation kan vi forvente en fortegnelse over de bibliotekariske medarbejdere, der har båret virksomheden frem i det lange seje daglige træk, en navneliste der ville synliggøre også organisationens vandbærere.

Til sidst et par ord om et afsnit af Anders Ørom, der belyser bibliotekets materialebestand, dets brugere og deres benyttelse af samlingerne. Udlånet var i den tidlige fase to tredjedele skønlitteratur og en tredjedel oplysende litteratur, et mønster der i takt med ændringen til et bibliotekstilbud for de

ekspanderende uddannelser i Aalborg ændrer andelen af den udlånte skønlitteratur til ca. 35% af det samlede udlån i 1994. Hvor de faglærte arbejdere var den største lånergruppe i 1934, ses i 1990'erne en overrepræsentation af højtuddannede og uddannelsessøgende blandt bibliotekets benyttede, et konkret udtryk for at funktionen som formidler af den almene oplysning har ændret sig til fordel for en vægtning af uddannelsessystemets vidensbehov. Afsnittet lægger en faglig standard for denne type undersøgelser, og det må håbes at andre biblioteker, når lejlighed byder sig, vil have held til at få foretaget en tilsvarende analyse af samspillet mellem bestand, brug og brugere. Det er sådan det kan gøres.

Jubilæumsskriftet fra Det nordjyske Landsbibliotek sætter en ny codex for hvordan den lokale bibliotekshistorie kan skrives. I samspillet mellem interne og eksterne bidragsydere, i afsnittenes analyse-mæssige kvaliteter og i deres ambitiøse omfang for at 'komme kompasset rundt'. Det er et mageløst vellykket projekt. Lad det danne skole. Gak hen og gør ligeså, så vi kan få en historisk bevidsthed med ind i 1990'ernes virksomheds-omstilling.